

De blinde vlek van links

► *Freddy De Pauw*

Het is in de 21ste eeuw in sommige linkse kringen van dit land weer bon ton om unitarist te zijn, om een belgicistisch sentiment te cultiveren. De argumenten die daarbij worden aangevoerd gaan van toonbankopmerkingen als "waarom nog zo een klein landje gaan verdelen, we zijn al zo klein", tot de vrees dat daardoor de bestaande vormen van nationale solidariteit in gevaar komen. Dat laatste argument horen we vooral in de Groene bewegingen en bij syndicalisten die oprecht bezorgd zijn om die solidariteit en die daarom unitaristische uitspraken doen en smalend opmerken of dan ook het Limburgse, Antwerpse enz. volk geen zelfstandige staat moet vormen.

De arbeidersbeweging en links in het algemeen hebben in de 175-jarige geschiedenis van dit land al menige kans verspeeld om de "nationaliteitenkwestie" ernstig op hun agenda te plaatsen. Integendeel, het is bijna één lange geschiedenis van verwaarlozing en vaak misprijzen voor die kwestie. Alsof het internationalisme van links, dat dan toch meestal louter theorie en slogantaal was, wel moest gepaard gaan met het miskennen van de nationaliteitsproblemen in eigen land. Vader Anseele gaf arbeiders de raad hun zonen in het Frans op te voeden als ze wilden dat ze het ver zouden schoppen.

Het was op zich misschien een nuchtere vaststelling, maar een scherpe kritiek op die toestand bleef achterwege. Aansluiting zoeken bij de toenmalige groeiende Vlaamse Beweging van kleinburgers en schoolmeesters, stond niet op de

agenda van de meeste leiders van de BWP. Gelukkig kwamen er uitzonderingen, zoals vader Vermeylen en de strijders voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit. Maar de kans na Wereldoorlog-I om de eisen van de frontbeweging over te nemen, werd niet gegrepen. De toenadering bleef occasioneel en kwam er vooral onder druk vanuit de samenleving zelf.

Er kwam een nieuwe grote kans in de jaren 1960. Vooral de Tweede Mars op Brussel, met Antoon Roosens als drijvende kracht, bood een kans tot doorbraak van de barrière, tot een "synthese". Al is die term hier niet echt op zijn plaats, de barrière is er vooral omdat de hoofdstromen van links een wezenlijk onderdeel van hun strijd miskend hebben, er zelfs minachtend hebben op neergekeken. Vlaamse Beweging en Vlaamse strijd waren in de mond van talrijke leiders van de arbeidersbeweging aan Vlaamse kant vieze woorden. Er waren andere kansen in die periode. De studentenleiders van de campagne voor Leuven Vlaams hebben weinig onverlet gelaten om hun actie een veel breder, een uitgesproken links, perspectief te geven. Maar het grootste deel van links bleef doof.

Er waren toenaderingen; ze bleven echter marginaal en zonder vervolg. De linkse socialisten die positieve verwachtingen hadden in de Waalse arbeidersbeweging met haar campagnes voor federalisme en antikapitalistische structuurherformingen, werden snel gemarginaliseerd: aan de ene kant door de evolutie van die Waalse Beweging waarvan een deel de chauvinistische

toer opging, het grootste deel door de sociaal-democratie werd gerecupereerd, aan de andere kant door de zware mokerslagen die ze in eigen rangen kregen van de toen nog unitaristische BSP.

Aan Franstalige kant hadden ze dan nog het "excuus" van de onwetendheid, alhoewel. Op het einde van de jaren 1970 kon men aan de receptie bij de BBTK op het Rouppelein in zeer veel talen, terecht, waaronder Spaans en Arabisch. Diezelfde BBTK voerde ook solidariteitscampagnes voor het zelfbeschikkingsrecht van het Palestijnse, het Namibische, het Koerdische en andere volkeren. Dat waren enkele de concrete invullingen van het internationalisme. Maar Nederlands kon slechts occasioneel, daar was structureel niet aan gedacht.

En aan Waalse kant is het toch merkwaardig te zien hoe de Waalse arbeidersbeweging na de grote staking van 1960-1961 resoluut federalistisch, of zelfs sterker, was. Het machtige Mouvement Populaire Wallon (MPW) wou die Waalse soevereiniteit in de overtuiging dat Wallonië zonder dat Vlaamse blok een progressief beleid zou kunnen voeren. Maar slechts weinigen, onder wie wijlen Jacques Yerna, hadden ook oog voor het democratisch karakter van de Vlaamse Beweging en haar eisen. De MPW smolt met de ongunstige economische evolutie in Wallonië als sneeuw voor de zon, en maakte plaats voor een unitarisme met alles wat daar komt bij kijken aan reactionaire symbolen als de monarchie. Het is tekenend voor de degeneratie van een groot deel van de arbeidersbeweging in Wallonië en Brussel.

Excuses

Wie hoopte dat de milieubewegingen oog zouden hebben voor dit aspect van het milieu, kwamen bedrogen uit. De Groene politieke bewegingen aapten het gedrag van de vroegere sociaal-democratie na, aan die kant heerst totaal onbegrip voor nationaliteitenkwesies in eigen land. Elders wel, Palestijnen, Koerden en andere volkeren kunnen gelukkig maar rekenen op de actieve solidariteit van sommige Groene partijen. Op de problemen in eigen land plakken Groenen meestal het etiket "valse problemen".

Na grofweg anderhalve eeuw van onbegrip en zelfs wederzijdse vijandschap, vallen geen mirakels te verwachten. De blijvende blindheid van

links voor een essentieel democratische doelstelling als zelfbeschikking van een volk, is bijna onthutsend. Er zijn daarvoor wel talrijke excuses, zoals het kleinburgerlijk en lange periodes reactionaire karakter van de georganiseerde Vlaamse Beweging. Of de jongste 25 jaar het argument dat België nu toch aan het federaliseren of gefederaliseerd is en dat daarmee de eisen van de Vlaamse Beweging zijn ingewilligd.

Het lijkt wel alsof het reactionaire karakter van de unitaire staat voorgoed geschiedenis is door de erkenning van gewesten en gemeenschappen met eigen bevoegdheden. En in enkele gelegenheden van en rond de Brusselse Dansaertstraat hoort men nog altijd waarschuwingen voor het gevaar van een burgeroorlog als in ex-Joegoslavië, nooit hoor je dan iets over de bijzonder vreedzame manier waarop Tsjechië en Slovakije uit elkaar gingen, en over het feit dat beide daar niet slecht bij vaarden. Toen Joegoslavië uiteenspatte, merkte Willy Claes – met misschien het eigen land in het achterhoofd – op dat het toch niet opging al die nieuwe kleine staten in de Verenigde Naties als lid op te nemen, terwijl kort daarop het fiscaal paradijs Monaco wél een volwaardige lidstaat van de VN werd. Hoeveel lidstaten van de VN zijn er niet met een kleinere bevolking dan Vlaanderen? Alleen al in de Europese Unie hebben elf volwaardige lidstaten een kleinere bevolking. Omvang en aantal kan trouwens nooit een argument zijn als het om zelfbeschikking gaat.

Marxistische visies

Tegen die blinde vlekken is weinig kruit gewassen. In dat opzicht zijn de inzet en opvattingen van Antoon Roosens zo belangrijk, als architect van grote Vlaamse mobilisaties waarin zelfbeschikking en sociaal-economische structuurhervormingen waren gekoppeld. Over Roosens' marxisme wordt soms smalend gedaan, maar Roosens had alleszins begrepen dat Marx het belang had onderstreept dat de arbeidersbeweging zich moet inzetten voor de verwezenlijking van essentiële democratische eisen, waaronder het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren. Roosens putte veel inspiratie uit het werk van Gramsci, ook in zijn pleidooien voor een volledige Vlaamse onafhankelijkheid.

Er was eerder vooral Lenin die het als een taak van de marxisten zag om de democratische eisen

over te nemen en te strijden voor hun realisatie, met het zelfbeschikkingsrecht als een van de belangrijkste eisen.

Marx en Lenin waren m.i. toch zeer overtuigende internationalisten. Van Marx weten we alleen dat hij de arbeidersbeweging opriep solidair te zijn met de strijd voor zelfbeschikking van een onderdrukt volk als het Poolse. Het was onder meer door de onderdrukte situatie van Polen in het tsaristisch rijk dat Lenin meer dan oppervlakkig begrip kreeg voor de kwestie van zelfbeschikking en het tsaristische rijk een gevangenis van de volkeren noemde. "De Polen haten de Russen, en met reden", zei Lenin.

Het was uit die bekommernis dat hij Stalin, die door zijn activiteiten in het etnisch zeer complexe Transkaukasië, doorging voor een expert terzake, in 1913 verzocht er een essay over te maken. 'Nationalisme en sociaal-democratie' was een pleidooi voor volledig zelfbeschikkingsrecht van alle volkeren, wat ook de leidraad werd van de bolsjevieken. De langdurige burgeroorlog na de Oktoberrevolutie en interne tegenwerking, gaven evenwel een ander resultaat. Het "testament" van Lenin is één grote aanklacht tegen de politiek van Groot-Russisch chauvinisme dat Stalin in Georgië voerde. Het onderstreepte meteen het zeer grote belang dat Lenin eraan hechtte. De USSR werd zeker geen model van zelfbeschikkingsrecht voor volkeren, wel moet men bij het opmaken van een "globale balans" het Sovjetbeleid toegeven dat er grote inspanningen werden gedaan om de nationale identiteit van de meeste volkeren, ondanks de politiek van russificatie, te vrijwaren.

Roosens had de grote verdienste dat hij die erkenning van het recht op zelfbeschikking ook op de eigen praktijk toepaste.

Het was toen, in de jaren 1960 en 1970, ook niet evident om linkse Vlamingen ervan te overtuigen dat zelfbeschikkingsrecht niet alleen goed is voor Ieren, Basken, Palestijnen enz., maar ook voor Vlamingen. Daarmee had men het dan nog niet over het opbreken van de unitaire staat, maar allengs werd duidelijk – zeker met het Europese

integratieproces – dat dit de logische consequentie is. Waarom een staat in stand houden waarin twee zeer uiteenlopende volkeren samenleven en waar de potentiële conflicten al generaties leiden tot spanningen die door de volledige zelfstandigheid van die volkeren zouden worden opgelost. Daar waar nu die spanningen vaak zeer kunstmatig worden opgedreven, ten koste van andere problemen.

De overheersende stromingen binnen links volhardten echter in het negeren van de nationaliteitskwesties in België. Nochtans verdwijnen problemen zelden door ze te negeren, zoals Michail Gorbatsjov ondervond. Die verklaarde in november 1987 bij de 70ste verjaardag van de Oktoberrevolutie dat de nationaliteitsvraagstukken in de USSR voor eens en voor altijd waren opgelost, terwijl er in Kazachstan al doden waren gevallen en de bewegingen voor zelfbeschikking in de Baltische en Transkaukasische republieken de kop opstaken. De blindheid van Gorbatsjov en zijn omgeving maakte de spanningen alleen maar groter en droeg ongetwijfeld bij tot de implosie van die USSR. Zelfs een los verband als het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (Gos) bleek niet levensvatbaar.

Maar in België ligt het natuurlijk allemaal anders, de problemen beroeren de bevolking niet, geven allerlei enquêtes aan. Alsof links zich moet laten leiden door de marktgegevens die enquêtes aanbrengen, en dus maar de 'mainstream' moet involgen. Een onafhankelijk Vlaanderen zou echter reactionair zijn, dus moeten we ons daar ook al om die reden tegen verzetten. Nochtans merken we dat op het vlak van milieubewustzijn, ethische problemen, de monarchie en andere, de Vlamingen beslist niet reactionairder zijn dan de rest van de Belgische bevolking. Dit getuigt bovendien van een zeer fatalistische houding, alsof de houding van Vlamingen tegenover maatschappelijke problemen voor eens en voor altijd vastligt, terwijl het toch de taak van progressieve bewegingen zou moeten zijn die houding te beïnvloeden en desnoods tegen de stroom op te roeien.

*Er was eerder vooral Lenin die
het als een taak van de
marxisten zag om de
democratische eisen over te
nemen en te strijden voor hun
realisatie, met het
zelfbeschikkingsrecht als een
van de belangrijkste eisen.*

Voer voor Blok/Belang

Het negeren van de nationaliteitenproblematiek heeft grote politieke gevolgen: het Vlaams Blok/Belang (VB) heeft daardoor een quasi-monopolie verworven, alleen van de N-VA komt een beetje concurrentie. Links betaalt met andere woorden een zware prijs voor het negeren en ridiculiseren van die problematiek.

Enkele jaren geleden deed het Humanistisch Verbond een enquête waarbij iedereen zijn "Blok-gehalte" kon meten. Bij de eerste vraag stond een foto, van koningin Paola (tussen haakjes, een voorbeeld van niet-inburgering) wiens rok opwaarde. Zou u willen dat de monarchie en dus dergelijk beeld verdwijnt? Ja, vond ik. Tweede vraag: wilt ge de opdeling van België? Een tweede ja. Dat gaf me meteen, volgens het Humanistisch Verbond, een hoog Blok-gehalte. Dit is slechts één illustratie van de globaal averechtse benadering van het VB door sommige 'progressieven'.

Dat ervaar je dubbel zo sterk in Brussel, hoofdstad van Vlaanderen, waar de eigenlijke taaltoeestand er niet is op verbeterd. De hoge scores van het VB bij de Vlamingen in Brussel zijn voor een groot deel te wijten aan de miskennis van die situatie, door progressief Vlaams-Brussel afgedaan als een ouderwetse reflex. Ja, de Vlaamse elite heeft nu in de vorm van De Warande haar evenknie van de Cercle Gaulois, maar die elite neemt zelden het openbaar vervoer in Brussel, gaat zelden winkelen in Brussel, en komt zelden in Brusselse ziekenhuizen andere dan dit van de VUB terecht. Sterker zelfs, een deel van die elite die de Vlamingen van Brussel vertegenwoordigt, heeft in Brussel slechts een postbusadres. Dan laat men wel het terrein open voor het VB.

Een Antoon Roosens trachtte daar wel tegen in te gaan, voor hem was er geen tegenstelling tussen zijn links en zijn Vlaams engagement, maar hij werd een prediker in de woestijn van wat we op dat vlak bijna een "links eenheidsdenken" mogen noemen. Precies door die houding zijn normale begrippen als zelfbeschikking, zelfbestuur en onafhankelijkheid vies gaan klinken, zoals ik zelf jaren geleden ondervond op een nationale bijeenkomst van Belgische oud-strijders die inderhaast een Vlaamse stem nodig hadden en erg verontwaardigd waren door milde kritiek op de unitaire staat.

Wat we in die context nodig hebben, mede in de strijd tegen het VB, zijn mensen van het kaliber van Roosens die weer aanknopen bij een marxistische visie waarin het de plicht is concreet op te komen voor de verdediging van democratische rechten en vrijheden, waaronder het recht op zelfbeschikking.

Roosens schreef in 1981 een essay over "De Vlaamse Kwestie" waarin hij de Vlaamse intelligentsia opriep eindelijk de kloof tussen de Vlaamse beweging en de arbeidersbeweging te dichten. Meer dan twintig jaar eerder had hij "het schuldig verzuim van de Vlaamse elite" aangeklaagd. Jammer genoeg blijven die oproep en die aanklacht in 2004 bijzonder actueel.